

TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA O'QUVCHILARNING ESTETIK
IDROKINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Beknazarova Pokiza Nurillobek qizi

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” – ta’lim yo’nalishi

3-kurs “E” guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o’rta ta’lim maktablarida tasviriy san’at fanini o’qitishda o’quvchilarning estetik idrokini rivojlantirishga ta’sir etuvchi pedagogik omillar o’rganiladi. Estetik idrokning shakllanishi nafaqat badiiy obrazlarni anglash, balki borliqning go’zallik qonuniyatlarini his qilish, san’at asarlaridagi mazmunni chuqur tahlil qilish bilan bog’liqdir. Maqolada estetik tarbiyaning mazmuni, o’quvchilarning estetik hissiyotini shakllantiruvchi metodlar, badiiy idrokni rivojlantirishda amaliy mashg’ulotlarning roli hamda o’qituvchining pedagogik mahorati estetik tafakkurga ko’rsatadigan ta’siri yoritilgan.

Kalit so’zlar: estetik idrok, tasviriy san’at, pedagogik shart-sharoitlar, badiiy tafakkur, estetik tarbiya, obrazli fikrlash, san’at asarlari.

Bugungi globallashuv jarayonida estetik tarbiya yosh avlodning ma’naviy, madaniy va intellektual kamolotini ta’minlashning muhim yo’nalishlaridan biri hisoblanadi. Umumiy o’rta ta’lim maktablarida tasviriy san’at darslari estetik idrokni rivojlantirishning asosiy vositasi sifatida katta ahamiyat kasb etadi. San’at o’quvchini nafaqat rasm chizishga o’rgatadi, balki go’zallikni ko’ra olish, hodisalarga estetik yondashish, hayotdagi tasviriy ifodalarni anglash qobiliyatini shakllantiradi.

Estetik idrokning rivojlanishi o’quvchi shaxsida badiiy tafakkurning chuqurlashuviga, ijodiy imkoniyatlarning kengayishiga va o’z fikrini obrazlar orqali ifodalashga yordam beradi. Bu esa ta’limning zamonaviy kompetensiyaviy talablari bilan uyg’un ravishda estetik tarbiyani yanada muhim qiladi.

Tasviriy san’at darslarida estetik idrokni shakllantirish uchun o’qituvchi bir qator pedagogik shart-sharoitlarni yaratishi lozim: badiiy asarlarni tahlil qilish, kuzatish jarayonlarini tashkil etish, ranglar uyg’unligini tushuntirish, kompozitsion yechimlarni izohlash, mushohada qilish madaniyatini rivojlantirish shular jumlasidandir. Maqola davomida mazkur jarayonlarning samaradorligi va ularni takomillashtirish yo’llari ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan asoslab beriladi.

Tasviriy san’at ta’limida o’quvchilarning estetik idrokini rivojlantirish — badiiy tafakkurni shakllantirishning markaziy yo’nalishlaridan biridir. Estetik idrokning

kuchayishi o'quvchining san'atga munosabatini, obrazlarni qabul qilish darajasini, rang, shakl, ritm, proporsiya kabi elementlarni his qilish qobiliyatini o'stiradi. Bu jarayon o'qituvchidan nafaqat metodik bilimlarni, balki badiiy madaniyat, psixologik yondashuv va san'at nazariyasidan chuqur xabardorlikni talab qiladi.

O'quvchilarning estetik idrokini rivojlantirishning asosiy omillaridan biri — tasviriy san'atning nazariy va amaliy jihatlarini uyg'unlashtirishdir. Nazariy materiallar orqali o'quvchi ranglar uyg'unligi, kompozitsiya, ritm, badiiy materiallarning xususiyatlari, format va perspektiva haqida bilimga ega bo'ladi. Amaliy mashg'ulotlarda esa bu bilimlar mustahkamlanadi va o'quvchi o'z tasavvurini konkret obrazlarda ifodalash imkoniga ega bo'ladi.

Shovdirov S.A. o'z ilmiy ishlari orqali tasviriy san'atni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyatini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, o'quvchida tasviriy savodxonlik, badiiy ko'nikmalar va badiiy tafakkur birgalikda shakllangandagina yuqori darajadagi estetik idrok yuzaga keladi. Muallifning tadqiqotlarida tasviriy san'at darslarining qiziqarli, interfaol va amaliy faoliyatga asoslangan shakllarini qo'llash o'quvchilarda motivatsiyani kuchaytirishi qayd etiladi. Ayniqsa, innovatsion texnologiyalar, “flipped classroom” (teskari sinf) modelidan foydalanish o'quvchilarning mustaqil izlanishiga zamin yaratadi, bu esa estetik idrokni yanada chuqurlashtiradi.

Estetik idrokni shakllantirishda badiiy tahlil mashg'ulotlarining o'rni alohida ahamiyatga ega. Mashhur rassomlar asarlarini ko'rib chiqish, ularni mazmuniy va texnik jihatdan tahlil qilish, o'quvchilarning individual fikrini eshitish orqali san'atga bo'lgan qiziqish ortadi. O'quvchi asardagi ranglar uyg'unligi, kompozitsiya va obrazlar orqali berilgan g'oyani tushunishga harakat qiladi. Bunday jarayon mushohada qilish madaniyatini shakllantiradi, bu esa estetik idrokning muhim qismidir.

Shovdirov S. A.ning bir qator maqolalarida o'quvchining tasviriy savodxonligini shakllantirish omillari, tasviriy san'atni o'qitish metodlari va ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar berilgan. Xususan, u o'quvchilarning abstrakt va mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning san'at ta'limi bilan bog'liqligini ilmiy asoslab beradi. Aynan obrazli fikrlash, tasavvur kengligi va ko'rish madaniyatining rivoji estetik idrokning asosiy ko'rsatkichidir.

Estetik idrokni rivojlantirishda integratsiyalashgan yondashuv ham samarali natija beradi. Tasviriy san'atni adabiyot, musiqa, texnologiya, tarix va informatika fanlari bilan bog'lab o'qitish o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi. Rassomlar

ijodi bilan tanishtirishda tarixiy kontekstni, badiiy yo‘nalishlarning paydo bo‘lish sabablarini tushuntirish o‘quvchining san‘atga munosabatini yanada chuqurlashtiradi.

Bundan tashqari, zamonaviy texnologiyalar — raqamli grafik dasturlar, virtual galereyalar, 3D-modellashtirish kabi vositalardan foydalanish o‘quvchilar estetik tajribasini kengaytiradi. Raqamli muhit o‘quvchilarning tasvirni qayta ishlash ko‘nikmasini oshirib, ularni kreativ izlanishga undaydi. Shovdirov S.A.ning ilmiy tadqiqotlarida texnologiyalarni o‘quv jarayoniga integratsiyalash san‘at ta’limining sifat ko‘rsatkichlarini oshirishda muhim vosita sifatida baholangan.

O‘quvchining estetik idrokini rivojlantirishda o‘qituvchining shaxsiy fazilatlar va pedagogik mahorati ham katta ahamiyatga ega. O‘qituvchining badiiy didi, kommunikativ madaniyati, o‘quvchini rag‘batlantira olishi, kreativ vaziyat yaratishdagi mahorati estetik tarbiya samaradorligini belgilaydi. Har bir o‘quvchi ishini individual baholash, konstruktiv fikr bildirish, ijodiy faoliyat uchun qulay muhit yaratish estetik idrokning shakllanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi.

Demak, tasviriy san‘at ta’limida estetik idrokni rivojlantirish ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, unda metodik yondashuvlar, amaliy mashg‘ulotlar, innovatsion texnologiyalar, badiiy tahlil, o‘qituvchi mahorati va kompetensiyalarning uyg‘unlashuvi muhim ahamiyatga ega.

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilarning estetik idrokini rivojlantirish tasviriy san‘at fanining asosiy vazifalaridan biridir. Estetik idrokning shakllanishi o‘quvchining badiiy dunyoqarashini kengaytiradi, san‘atga bo‘lgan qiziqishni oshiradi va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. Maqola davomida ko‘rib chiqilganidek, estetik idrokni shakllantirish jarayoni o‘qituvchining pedagogik mahorati, interfaol va innovatsion metodlardan foydalanish, badiiy tahlil mashg‘ulotlarini samarali tashkil etish, Shovdirov S.A.ning ilmiy yondashuvlari asosida olib borilgan didaktik ishlanmalar bilan chambarchas bog‘liqdir. Zamonaviy texnologiyalarni ta’lim jarayoniga integratsiyalash ham o‘quvchilarning san‘atni qabul qilish ko‘nikmalarini sezilarli darajada kuchaytiradi. Shuning uchun tasviriy san‘at darslarida estetik idrokni rivojlantirish bo‘yicha kompleks yondashuv umumiy ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shavdirov S. A. *Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности.* — Pedagogik ta’lim va fan, 2017.

2. Shavdirov S. A. *Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons*. — Eastern European Scientific Journal, 2017.
3. Shovdirov S. *Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region*. — E3S Web of Conferences, 2024.
4. Shavdirov S. *Method of organization of classes using flipped classroom technology*. — AIP Conference Proceedings, 2025.
5. Shovdirov S. A. *Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid kompetensiyalarini shakllantirish omillari*. — Inter education & global study, 2024.
6. Ibraimov X., Shovdirov S. *Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students*. — Science and innovation, 2023.
7. Yusupov M. *Tasviriy san'at o'qitish metodikasi*. — Toshkent, 2018.
8. Karpova T. *Didaktika vizualnogo obucheniya*. — Moskva, 2022.
9. Golovnin A. *Psixologiya i kreativnost*. — Sankt-Peterburg, 2020.